

Antisemitismus

Pojem **antisemitismus** označuje nenávisť a předsudky vůči Židům i veškeré protizidovské projevy. Toto označení poprvé užil německý protizidovský aktivista Wilhelm Marr roku 1879. Ten směřoval proti Židům jako národu, ale nejstarší formy antisemitismu byly spíše zaměřeny proti náboženskému vyznání Židů – **antijudaismus**. Ten měl nejprve formu pomluv, které pramenily z neporozumění a z neznalosti židovských zvyků a svátků. Například odpočinek o šabat (šabat – sobota, hlavní židovský svátek, den odpočinku od veškeré práce, čas modliteb) byl chápán jako projev židovské lenosti.

Tyto předsudky přejala církev, která je dále rozvinula do tří základních tezí:

1. Židé jako konfliktní vyznavači škodlivé víry
2. Židé jako odpůrci většinové, tj. správné vize světa
3. Židé jako ti, kdo jsou právem vyvrženi ze společnosti, protože si to sami zavinili

Hlavní křesťanskou tezí se nadlouho stal názor, že křesťanství plně nahradilo židovské náboženství, Nový zákon překonal Starý zákon, Mesiáš přišel v podobě Ježíše Krista a židovské dějiny a náboženství nemají žádný samostatný význam, ale pouze předznamenávají křesťanství.

Mezi nejčastější **židovské stereotypy** ve středověku patřily tyto názory:

Židé byli přirovnáváni k vepřům, neboť jsou nečistí a smrdí. Později byli Židé přirovnáváni k hmyzu, který parazituje na jiných, sají krev a vyvolává infekci. Přitom v židovských komunitách byla hygiena ve středověku z důvodů dodržování náboženských předpisů vyšší než u většiny křesťanů, požívání krve bylo výslovně zakázáno židovskou tradicí.

Tak byli Židé postupně ztotožněni se služebníky ďábla, označováni jako „vrazi Kristovi“ a na tomto základě bylo vysvětleno a ospravedlněno jejich pronásledování a diskriminace. Ale ani církev nebyla ve svých postojích vůči Židům jednotná, papežové zachovávali většinou umírněnější stanovisko, ale nedokázali vždy zajistit, aby nižší církevní činitelé nevyvolávali nenávisťné i násilné protizidovské nálady mezi obyčejným lidem.

Protizidovské tendence se přímo odrazily na právním postavení Židů ve středověké společnosti. Židé museli žít odděleně od ostatních obyvatel (ghetto), nesměli zastávat veřejné úřady, vlastnit půdu, provozovat mnoho druhů řemesel. Naopak, půjčování na úrok, tedy činnost z ekonomických důvodů pro křesťanskou společnost nezbytná, bylo považováno za neslučitelné s duchem křesťanství, a proto je mohli provozovat jen Židé. Dalším stupněm k izolaci a ponížení Židů byla povinnost nosit **odlišující znamení**. V různých zemích se tato označení lišila. Měla podobu žlutého kolečka či pásky na oděvu, někdy to byly zvláštní pláštěnky, kápě a klobouky.

Antisemitismus

Mnoho zmíněných forem protizidovské nenávisti směřovalo proti samotné židovské existenci. Označením pro násilné vystupování proti Židům, plenění, mučení, znásilňování, okrádání a vraždění židovských obyvatel se stalo slovo **pogrom**. Jeden z nejhorších pogromů zažili Židé v letech 1648–49, kdy kozáci Bohdana Chmelnického vyvraždili na sto tisíc židovských obyvatel v Polsku, Litvě a Bělorusku. V české historii byl největším pogromem masakr v pražském ghettu, ke kterému došlo 18. dubna 1389 a kdy zahynulo několik set lidí.

Židé byli často vyháněni ze země nebo z města, a tak žili v neustálé nejistotě a strachu o svůj osud. Jedno z nejmasovějších **vyhoštění** v historii proběhlo v letech 1492–97, kdy museli všichni Židé opustit Španělsko a Portugalsko (asi 100 000 osob). Také z Čech byli Židé vyhnáni několikrát, hlavně v době panování Ferdinanda I. v letech 1541 a 1557 a opakovaně za vlády Marie Terezie v letech 1744–48.

Od konce 18. století a hlavně od doby Velké francouzské revoluce byly židovské diskriminační zákony postupně rušeny – Židé mohli opustit brány ghetta, byla zrušena povinnost nosit hanlivé označení, měli možnost vykonávat řemesla a obchod i navštěvovat univerzity. Ve vztahu k Židům se prosazovaly myšlenky osvobození a společenské rovnosti, ale současně se formoval nový styl antisemitismu. Osvícenci na jedné straně kritizovali církve v jejím nehumánním postoji vůči Židům, ale na druhou stranu vyčítali Židům jejich setrvalost v židovské víře a tradici. V tomto směru vynikl například Voltaire ve svém Filosofickém slovníku (1757), který soudil, že Židé nijak nepřispěli k rozvoji vědy a kultury a nejsou schopni vytvořit vlastní stát.

Židé byli spojováni s rodícím se kapitalismem a obraz židovského bankéře se stal oblíbeným námětem **antisemitské propagandy** raného kapitalismu. Byli obviňováni z mravní zvrácenosti, alkoholismu, sexuálního zneužívání žen a nadále i z páchání rituálních vražd. U nás se stal známým případ Leopolda Hilsnera (1899), který údajně zavraždil mladou křesťanskou dívku Annu Hrušovou a použil její krev pro rituální účely. Hilsner byl v antisemitské atmosféře odsouzen k trestu smrti, později byl trest změněn na doživotí a teprve po dvaceti letech (1918) byl Hilsner amnestován. Stalo se tak i díky intervenci Tomáše G. Masaryka, který se postavil na jeho obranu ještě v době, kdy byl profesorem na pražské univerzitě. Podobné případy, které vyvolaly masivní vlnu antisemitismu, se staly i jinde, například známá Dreyfusova aféra (1894) ve Francii, při níž byl obviněn francouzský židovský důstojník z údajné velezrady a odsouzen k doživotnímu vězení.

Antisemitismus

Židé byli postupně obviňováni z dalších neduhů společnosti, až byla vytvořena teorie předem připraveného, nadnárodního a mezinárodně řízeného „**židovského spiknutí**“. Na tomto základě se formovaly antisemitské organizace a periodika, konaly se antisemitské kongresy. V Rusku byly publikovány tzv. Protokoly sionských mudrců (1905), pamflet obviňující ruské Židy z organizování revolučního převratu a snahy o vytvoření židovské nadvlády.

Zastánci antisemitismu neustále zdůrazňovali rodové vazby a mluvili o poutu krve u Židů. Tak přerůstá náboženský a nacionální antisemitismus v **antisemitismus rasový**, který později získal i svůj pseudovědecký základ hlavně v díle Francouze A. Gobineaue Esej o nerovnosti lidských ras (1853). Židé tak byli postaveni do protikladu k čisté, árijské rase, kterou prý chtějí zničit. Na tuto myšlenku navázal Adolf Hitler a od něj vedla již přímá cesta k vyvraždění 6 000 000 Židů.

Jednou z odpovědí na antisemitismus konce 19. století představovalo židovské národní hnutí – sionismus. V duchu tradiční náboženské touhy po návratu do Izraele usilovalo o znovu založení židovského státu. Za zakladatele sionismu je označován vídeňský novinář a spisovatel Theodor Herzl (1860–1904), který se svými plány vystoupil na 1. sionistickém kongresu v Basileji v roce 1897. Od této chvíle začínají sionisté vyvíjet politickou snahu získat pro své cíle tehdejší mocnosti (hlavně Velkou Británií) a budovat židovské osídlení v tehdejší Palestině. Největší počet přistěhovalců tvořili Židé z Ruska a Východní Evropy, zmítané sociálními konflikty a pogromy. Vznikají první kibucy (zemědělské osady se společným vlastnictvím). Rozhodující boj za získání národní domoviny se odehrával v době, kdy byla Palestina pod britskou správou (od roku 1920). Politika Velké Británie k židovskému přistěhovalectví byla značně rozporná také kvůli její snaze udržet si vliv v arabském světě. Holocaust uspořádal naléhavost řešení situace v Palestině. V roce 1947 shromáždění OSN rozhodlo o rozdělení Palestiny na židovský a arabský stát. Arabové toto odmítli a po vyhlášení izraelské nezávislosti 14. 5. 1948 napadli židovský stát. Izrael se ubránil, ale spory o území se vedou dodnes.